

VARIABLES

Panoràmica de l'ús social de la llengua catalana

Han passat molts anys, gairebé tres segles, des que es va començar a perseguir la llengua catalana. Sota monarquies absolutes i règims dictatorials, però també en les etapes democràtiques, trobem atacs al català amb la voluntat de minimitzar-lo per convertir-lo en minoritari. I amb ell, a tota la nació a qui uneix i identifica. Fuster n'era conscient en ple franquisme. I nosaltres n'hem de continuar sent conscients. Perquè tant obvi és que s'ha avançat com que hi ha qui continua combatent els nostres drets lingüístics.

«Shakespeare. El millor passatge de Romeo i Julieta és l'obertura de Txaikovski».

Joan Fuster

Enguany fa 90 anys del naixement de Joan Fuster i 20 de la seua mort. És, segurament, la figura més emblemàtica de la renovació cultural del País Valencià i l'assagista més destacat de la literatura catalana. Fuster ens ofereix una visió universalista que ens fa reflexionar sobre els problemes d'ara i de sempre, però de tota la seua producció, ara i ací, m'interessa especialment la que ha contribuït a la renovació del pensament social i polític. I, d'aquesta, destacarem l'aportació sociolingüística, que com a tal no la trobarem expressament en cap dels seus volums, però la podem extraure fàcilment de la seua obra civico-política.

Des de la mort de Fuster s'han prodigat els estudiosos i intel·lectuals que han exercit la crítica literària de la seua obra més acadèmica o que han ressaltat la seua figura basant-se en l'excel·lent producció de caire humanista, alhora que es menystenien la producció política, segurament, seguint les pròpies paraules de Fuster on deia que havia escrit alguns llibres sense gens de gana i on remarca que alguns «pamflets» civico-polítics li venien imposats per les circumstàncies. Així, malgrat reconèixer que estem davant del «pensador valencià més important del segle XX»,¹ des de la universitat, però sobretot des de l'àmbit polític majoritari al

Vicent Terol i Calabuig
Director del Centre de Formació
de Persones Adultes Sant Carles d'Ontinyent

¹ BORJA, *Els aforismes de Joan Fuster: viatge a un univers literari*, p. 176.

» La publicació de *Nosaltres, els valencians* assenta les bases sobre les quals s'ha construït el nacionalisme polític al País Valencià i fa possible recuperar l'autoestima per la llengua pròpia

País Valencià, es van apressar a jubilar-lo intel·lectualment parlant, com a fill d'una època passada. En definitiva el nacionalisme valencià i el progressisme de saló van abandonar ràpidament les tesis fusterianes per anar... enlloc. Però, si Fuster ha esdevingut famós, idolatrat per uns sectors de la societat valenciana i odiat a mort per uns altres, ha estat, sense cap dubte, per la producció d'escrits polítics. Especialment a partir de la publicació de *Nosaltres, els valencians*² que va assentar les bases sobre les quals s'ha construït el nacionalisme polític al País Valencià i va fer possible recuperar l'autoestima per la llengua pròpia. També enguany fa 50 anys d'aquella fita.

Que l'actual societat valenciana —i europea— no té res a veure en la dels primers noranta —menys encara amb la dels seixanta— del segle XX, salta a la vista; però els problemes fonamentals dels valencians, de tots els Països Catalans, segueixen essent els mateixos que va diagnosticar Fuster: el problema —també lingüístic— és Espanya. L'avantatge d'ara és que ja no es pot amagar de cap manera, que el concepte castellanocèntric d'Espanya és una espiral destructiva per als Països Catalans. Ara mateix, lluny de suavitzar-se la praxi política espanyo-

la, de quan Fuster ho reflexionava, s'ha accentuat: des del dèficit fiscal fins a les infraestructures —ho veiem aquest dies en les instal·lacions portuàries, xarxes de rodalies, autopistes de peatge o els grans corredors ferroviaris— passant pel persistent atac a la llengua catalana arreu dels Països Catalans, el menyspreu institucional, el boicot al sentiment esportiu... Fuster, malauradament, és de rabiosa actualitat.

«Cal fomentar l'objecció de consciència, i no sols contra la guerra sinó també —o sobretot— contra certes formes de pau»³

La sociolingüística és una ciència que va nàixer a mitjans segle XX de la mà dels nord-americans Haver C. Currie (1908-1993) i Uriel Weinreich (1926-1967). Avui ningú dubta que és d'una enorme utilitat i que ha donat uns fruits valuosíssims. Joan Fuster també va ser un sociolingüista *avant la lettre* amb grans aportacions pel que fa a l'ús del català quan molt pocs sabien de què anava tot això. I és que pel que fa a les llengües, també hi ha «certes formes de pau» com les que denuncia la sociolingüística, que són tan letals com la guerra.

«La vertadera 'Història' d'un poble seria, ben mirat, la història de les seues pors»⁴

Les pors tampoc sorgeixen del no res. No podem estendre'ns amb açò, però ha de quedar clar que l'actual situació de la llengua catalana ni és natural ni és espontània: és el resultat d'una prohibició i una persecució implacables per part dels estats espanyol i francès, des de fa més de tres segles.

Els Cursos Internacionals de Benidorm van acollir en l'edició del 1986, les jornades titulades «Els processos de normalització lingüística a l'Estat espanyol actual»⁵ i el sociòleg Modest Reixach (1931-2011), en la seua conferència, començava denunciant l'incident esdevingut al Senat espanyol quan uns senadors catalans van prometre en català l'acatament a la Constitució espanyola. El President de la Cambra aturà la cosa, consultà la mesa, reuní la junta de portaveus i dictà una norma interpretativa que, en paraules de Reixach «és un exemple cristal·lí de l'actitud actual del govern central respecte a les llengües no castellanes de l'Estat

2 FUSTER, *Nosaltres, els valencians*.

3 FUSTER, *Indagacions i propostes*, p. 271.

4 FUSTER, *Els aforismes de Joan Fuster: viatge a un univers literari*, p. 151.

5 ALEMANY, *Els processos de normalització lingüística a l'Estat espanyol actual*.

Joan Fuster va ser un sociolingüista *avant la lettre* amb grans aportacions pel que fa a l'ús del català quan molts pocs sabien de què anava tot això

Taula 01

Tria de prohibicions del català i atacs secessionistes dels successius tribunals i governs espanyols i regionals.

1707	Decret de Nova Planta de València i Aragó	1938	Prohibició de l'ús del català al registre de les persones jurídiques
1715	Decret de Nova Planta de Mallorca i Eivissa	1939	Persecució total contra el català
1716	Decret de Nova Planta de Catalunya	1940	Prohibició de l'ús del català a tots els serveis públics, marques comercials i al cinema
1716	Instruccions secretes contra la llengua catalana	1941	Prohibició de l'ús del català al telègraf
1723	Prohibició de l'ús del català als documents dels ajuntaments	1948	Prohibició de l'ús del català als noms dels vaixells
1768	Prohibició de l'ús del català a l'ensenyament primari i secundari	1956	Prohibició als presos de parlar en català
1772	Prohibició de l'ús del català als llibres de comptabilitat dels comerços	1968	Prohibició de cantar en català a Eurovisió
1778	Prohibició de l'ús del català a l'edició de llibres d'ensenyament	1982	Prohibició de l'ús del català a les etiquetes de productes alimentaris
1801	Prohibició de l'ús del català al teatre	1983	Impugnació a la Llei de Normalització Lingüística aprovada pel Parlament de Catalunya
1838	Prohibició de l'ús del català a les tombes dels cementiris	1986	Prohibició de l'ús del català al Senat
1862	Prohibició de l'ús del català a les inscripcions públiques notaries	1989	La Guàrdia Civil precinta els repetidors de TV3 al País Valencià. Multa a ACPV
1870	Prohibició de l'ús del català al registre civil	2001	El rei d'Espanya diu, en discurs oficial, que mai s'ha obligat ningú a parlar en castellà
1874	Prohibició de l'ús del català a totes les escriptures notaries	2004	Denegació per part de la UE de la sol·licitud del Govern espanyol de l'oficialitat del «català» i «valencià»
1896	Prohibició de l'ús del català al telèfon	2010	Sentència Tribunal Constitucional envers l'Estatut d'Autonomia de Catalunya
1902	Prohibició de l'ús del català a l'ensenyament del catecisme	2011	Tancament i anul·lació del senyal dels repetidors de TV3 al País Valencià. Multa a ACPV
1924	Prohibició de l'ús del català a les etiquetes dels productes farmacèutics	2012	Sentència Tribunal Superior de Justícia de Catalunya sobre la immersió a Catalunya
1926	Prohibició de l'ús del català als llibres catalans a les escoles		

Font: elaboració pròpia.

>> L'actual situació del català ni és natural ni és espontània: és el resultat d'una prohibició i una persecució implacables per part dels estats espanyol i francès des de fa més de tres segles

Taula 02

Coneixement de la llengua catalana al País Valencià (%)

	Total			Zona valencianoparlant			Zona castellanoparlant		
	1992	1995	2004	1992	1995	2004	1992	1995	2004
L'entén gens-un poc	15,50	12,60	24,10	9,50	6,60	18,43	62,30	60,30	64,81
L'entén prou bé-perfectament	84,50	87,40	75,90	90,50	93,40	81,57	37,70	39,80	35,19
El sap parlar gens-un poc	39,40	37,40	46,00	32,50	30,50	41,56	93,60	91,80	85,00
El sap parlar prou bé-perfectament	60,60	62,70	53,00	67,50	69,50	58,43	6,40	8,30	14,00
El sap llegir gens-un poc	56,20	53,50	52,71	52,20	50,00	48,93	87,30	81,50	79,79
El sap llegir prou bé-perfectament	43,80	46,50	47,30	47,80	50,00	51,07	12,70	18,50	20,21
El sap escriure gens-un poc	84,30	79,60	74,76	82,80	77,80	72,72	96,10	94,50	89,39
El sap escriure prou bé-perfectament	15,70	20,40	25,24	17,20	22,30	27,28	4,00	5,50	10,62

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades publicades a MOLLÀ, *Manual de Sociolingüística*; ROS (coord.), *Llibre Blanc de l'Ús del Valencià* (I).

espanyol: el jurament o promesa s'ha de fer en castellà, «*sin que ello implique superioridad de una lengua sobre otra y sin perjuicio de reconocer, como también establece la Constitución, la riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España como patrimonio cultural que debe ser objeto de especial respeto y protección*». Segons el president del Senat, totes les llengües són iguals, les no castellanen han de ser especialment respectades i protegides. En conseqüència, les prohibeix totes, tret de la

castellana, la qual lògicament esdevé més igual que les altres.»⁶

Ho aporte senzillament, perquè 26 anys després —ai las!— estem exactament igual. I si això ens passa a les Cambres del Govern de l'Estat, d'ací en avall tot el que penja, pitjor —veure taula 1. Si mirem detingudament el tema veurem que, les instruccions del 1716 —conegudes per tothom pel

famós «*pondrá el mayor cuidado en introducir la lengua castellana, a cuyo fin dará las providencias más templadas y disimuladas para que se consiga el efecto sin que se note el cuidado*»⁷ —contra la llengua catalana, són una síntesi feta per l'Abad de Vivanco d'un text més ampli redactat pel fiscal José Rodrigo Villalpando (1668-1741) on es diu que Catalunya és una nació amb

6 ALEMANY (ed.), *Els processos de normalització lingüística a l'Estat espanyol actual*, p. 133.

7 ALEMANY (ed.), *Els processos de normalització lingüística a l'Estat espanyol actual*, p. 135.

Taula 03

Coneixement del valencià entre la població forastera al País Valencià (%)

	L'entén	El parla	El llig	L'escriu
Gens	14,83	58,59	53,52	83,09
Un poc	36,77	26,01	27,29	10,56
Prou bé-perfectament	48,40	15,39	19,19	6,35

Font: ROS, *Llibre Blanc de l'Ús del Valencià (I)*, p. 218-219

llengua pròpia i, perquè no siga nació, cal llevar-li la llengua. Només així Castella podrà dominar-la.

La destrucció del català per la dominació de la nació catalana és, doncs, l'objectiu dels estats espanyol i francès, i ja no l'abandonaran, independentment que el sistema siga monarquia absoluta, república, dictadura o monarquia parlamentària..., i independentment que aquella idea del segle XVIII haja estat superada i avui sapiem que es pot ser nació —i independent— sense llengua pròpia. Per això, podem afirmar que encara que l'objectiu final a destruir no és la llengua, la principal amenaça a la continuïtat històrica de la comunitat lingüística catalana són els estats espanyol i francès. Però la principal no vol dir l'única, ni de bon tros.

«El mal d'Europa és que encara hi ha milions de jacobins per civilitzar»⁸

Si observem la taula 2 veurem que fins el 1995 s'havia aconseguit aturar la substitució lingüística al País Valencià i, fins i tot, tímidament s'hi recuperava terreny —Rafael Ninyoles (1943) parla d'impuls democratitzador, on la normalització lingüística queda associada al procés de modernització política i so-

cial⁹— però després d'aquell moment «àlgid» es va posar fre a la normalització i ara tornem a un estadi de substitució pel castellà. El resultat és que l'any 2004 l'entén menys gent i el sap parlar menys gent que en el període anterior.

Segons el *Llibre Blanc de l'Ús del Valencià*,¹⁰ en les quatre ciutats del País Valencià que tenen més de 100.000 habitants es constata un retrocés de 9 punts en l'ús del valencià en les relacions familiars. Curiosament l'Acadèmia Valenciana de la Llengua considera bastant positiva la situació que s'ha derivat des de la promulgació, el 1983, de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (LUEV). Nosaltres entenem que la LUEV abolia

la prohibició, però no contemplava amb la contundència requerida la inversió de la situació. D'aquella tímidesa, aquells esquifits resultats i aquesta situació actual, tan crítica. I és que, «les aparences no enganyen: són aparences».¹¹

Malgrat tot, —i tot, al País Valencià, és molt perquè l'única força normalitzadora és la societat civil (i a sobre contra el propi govern de la Generalitat)—, la població nouvinguda que s'instal·la a pobles o a ciutats mitjanes com Gandia, acaba integrant-se i parlant català —veure taula 3. Siga com siga, els castellanoparlants que als Països Catalans parlen castellà, ho fan per lliure decisió, no per incompetència.

La sociolingüística intenta clarificar conceptes com ara el de bilingüisme i

9 APARICI i CASTELLÓ, *Els usos lingüístics a les universitats públiques valencianes*.

10 ROS (coord.), *Llibre Blanc de l'Ús del Valencià*.

11 FUSTER, *Indagacions i propostes*, p. 277.

8 FUSTER, *Indagacions i propostes*, p. 266.

» Els catalanoparlants són bilingües però els castellanoparlants són —o exerceixen— de monolingües de tal manera que sempre som nosaltres qui canviem de llengua

Taula 04

Coneixement del català
al Principat de Catalunya (2001, %)

L'entén	94,50
El sap parlar	74,50
El sap llegir	74,40
El sap escriure	49,80

Fuster ja va ficar el dit a la nafra quan va plantejar cruament, «qui és valencià? Es pot ser valencià sense parlar valencià?» La realitat al País Valencià, a Catalunya i a les Illes Balears és que els catalanoparlants són bilingües però els castellanoparlants són —o exerceixen— de monolingües —com passa a la Catalunya Nord però amb el francès—, de tal manera que sempre som nosaltres qui canviem de llengua. Això ens porta a la substitució lingüística per molt que ens ho disfressen o intenten endolcir-ho. Aquesta situació on el canvi de llengua no és voluntari, sinó sobrevingut per àmbits on el català està *de facto* restringit —Guàrdia Civil, Policia, cinema, oci, justícia...— ha estat anomenada per alguns autors com a diglòssica. La diglòssia doncs, seria el bilingüisme social propi de llengües minoritzades i per tant un concepte

negatiu, a diferència del bilingüisme individual que seria un concepte positiu. Siga com siga, el que hem de rebutjar és l'afirmació que diu que el poble valencià, el poble català, és bilingüe. No, no és bilingüe, és diglòssic; i és un estadi perillosíssim perquè, o l'invertim o el següent és ser monolingües en castellà.

Les dades de coneixement del català a Catalunya són millors que al País Valencià —veure taula 4. Però, que s'entenga o se sàpia parlar no vol dir que es parle. L'ús és una cosa diferent encara que la condició prèvia siga el coneixement. En qüestió d'ús les coses s'equilibren molt a tots els Països Catalans. Tan fotuda està la llengua a Alacant com a l'Hospitalet de Llobregat. Tan plenament catalanoparlant és Montblanc o Besalú com Albaida, Xeraco o Felanitx; o tan catalanoparlant és Girona com Gandia; i sense entrar en el prestigi social o la quantitat de comerços que retolen en català, l'ús real al carrer és igual a València que a Barcelona.

La qüestió és que una llengua té assegurada la pervivència si es transmet de forma natural —de pares a fills—, si s'usa amb un mínim de normalitat a tot arreu, i si els que no la saben l'aprenen per necessitat. Ara mateix al País Valencià tornem a veure moltes parelles joves que, essent els dos catala-

noparlants, parlen als fills en castellà, tal i com passava l'any en què Fuster va publicar *Nosaltres, els valencians*. I no cal referenciar cap estudi per constatar que a qualsevol punt dels Països Catalans es pot viure —sense cap problema— en castellà, des que t'alces fins que et gites; però això mateix no és possible en la llengua pròpia del país: en català. El procés, doncs, de substitució lingüística és inapel·lable si no canvia alguna cosa. Només és qüestió de temps.

**«Tal com estan les coses,
ser català, avui dia, no passa
de ser una simple hipòtesi»¹²**

La llengua catalana, perseguida i postergada durant tant de temps, ha pogut recuperar algun àmbit d'ús com ara l'ensenyament. Però alerta, amb una inseguretat permanent, reduït només a infantil i primària —i en el cas del País Valencià només en les línies del Programa d'Ensenyament en Valencià ja que el Programa d'Incorporació Progressiva, el majoritari, és en castellà— i amb una continuïtat fictícia a la secundària, on tots sabem que molts professors als Instituts d'Educció Secundària de

¹² FUSTER, *Indagacions i propostes*, p. 315.

Tan fotuda està la llengua a Alacant com a l'Hospitalet de Llobregat; tan plenament catalanoparlant és Montblanc com Felanitx; o Girona com Gandia

Taula 05

Grups on s'imparteix docència en català (curs 2007-2008, %)

Universitat d'Andorra	100,0
Universitat Oberta de Catalunya	100,0
Universitat de Vic	87,50
Universitat de Girona	83,70
Universitat Ramon LLull	70,30
Universitat Rovira i Virgili	69,80
Universitat de Lleida	67,60
Universitat Autònoma de Barcelona	65,60
Universitat Pompeu Fabra	61,10
Universitat Politècnica de Catalunya	56,50
Universitat de les Illes Balears	51,60
Universitat Abat Oliva CEU	35,00
Universitat Internacional de Catalunya	30,00

Font: APARICI i CASTELLÓ, *Els usos lingüístics a les universitats públiques valencianes*, p. 26.

Catalunya fan les classes en castellà sense que hi haja cap intervenció de la direcció ni de la inspecció. Al País Valencià els Programes d'Ensenyament en Valencià són boicotejats sense miraments amb professorat que fins i tot es vanta de tenir dificultat en la comprensió del valencià. Ho afirma sense paliatius perquè en els meus anys d'experiència com a docent ho he patit en pell pròpia i les he vistes de tots colors. El problema de la continuïtat lingüística en secundària s'arrossega en la universitat, de tal manera que l'alumnat pot trobar-se qualsevol cosa, com podem veure a les taules 5 i 6.

Segons aquestes dades, només dos universitats haurien aconseguit la normalitat docent —no parlem de l'administració, els serveis, la retolació, les comunicacions internes i externes...— en aplicar el 100% de la docència en català. Quatre se situarien per sobre del 70%; tres entre el 60% i el 70%; una lleugerament per sobre del 50% i dues que se situen en un 30% solament. La de les Illes Balears està al 50% i el veritable drama, l'observem a les universitats valencianes. No és ja que l'oferta siga ridícula sinó que la demanda —sense tenir cap incentiu— la supera abastament, en alguns casos amb més de 10 punts de distància. Sense oblidar que, segons dades de matrícula del curs 2008-09 de la Conselleria d'Edu-

cació de la Generalitat Valenciana, només el 26'2% rep ensenyament en valencià en el sistema educatiu no universitari. L'oferta podria multiplicar-se sense cap problema, però la pròpia administració valenciana la bloqueja. Una vegada més, la societat civil va per davant de les institucions.

D'aquesta manera, si mirem el percentatge de tesis doctorals escrites en català també resulta molt preocupant —veure taula 7—, i no perdem mai de vista que és l'àmbit ideal perquè el percentatge fóra altíssim. I una cosa semblant passa en les publicacions que fan les universitats valencianes —veure taula 8.

» Només dues universitats apliquen el 100% de la docència en català. La UiB arriba al 50% i les del País Valencià oscil·len entre el 0 i el 24%

Taula 06

Demanda d'ensenyament en valencià i crèdits impartits en valencià (curs 2007-2008, %)

	Demanda d'ensenyament en valencià	Crèdits impartits en valencià
Universitat Miguel Hernández	4,50	0,00
Universitat d'Alacant	7,80	5,10
Universitat Politècnica de València	17,50	7,80
Universitat de València	24,90	23,90
Universitat Jaume I	35,90	21,30

Font: APARICI i CASTELLÓ, *Els usos lingüístics a les universitats públiques valencianes*, p. 25.

«No, no feu cas dels qui us parlen de la grandesa —moral, és clar— del dolor, i aneu a buscar de seguida un analgèsic»¹³

No sembla massa encertat premiar amb la vicepresidència de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals el partit que ha censurat TV3 al País Valencià, com acaba de fer Artur Mas. D'aquesta falta de visió nacional es deriva una praxi política mediocrement autodes-tractiva. Qui, al món, deixaria perdre un mercat lingüístic de 5.000.000 possibles consumidors? Ep! I sense competència.

Jordi Bilbeny (1961) afirma que una forma subtil de recuperar la dignitat com a parlants o com a col·lectivitat nacional és recuperar també la consciència de la grandesa de la llengua, perquè la realitat també es crea. «Gent com Gandhi, Mandela o Macià van transformar la realitat a base d'actuar sobre la realitat».¹⁴ La sociolingüística coincideix a assenyalar el cas de l'estat d'Israel i la normalització de l'hebreu modern com un cas únic d'èxit en la història recent. Els primers textos que conservem de l'hebreu són els textos bíblics que daten del 1200 aC. A partir

del segle III, deixà de ser llengua ordinària del poble jueu i les diferents comunitats jueves adoptaren diferents idiomes. Recordem a més, que l'hebreu no ha estat mai usat per cap poble distint del jueu, però que mai ha deixat totalment de ser llegit i escrit en uns àmbits d'ús concrets d'alt valor simbòlic.

La recuperació de l'hebreu com a llengua usual d'Israel ha estat un fet extraordinari. Tornar a usar una llengua que no s'usava des de feia dos mil anys, semblava paranoia pura. Però contra tot pronòstic, els israelians ho van aconseguir. Avui és la llengua usual de la immensa majoria del poble d'Israel. Les dades de 1973 reflectien que un 93% de la població parlava hebreu i una altra llengua, però a més, entre un 15% i un 30% es declarava monolingüe en hebreu. Actualment l'hebreu és la llengua de més de cinc milions d'habitants de l'estat d'Israel —i gairebé nou milions a tot el món—, on és llengua oficial junt a l'àrab.

«No tinc altra autoritat que aquesta: la d'haver-me apassionat fins a l'obsessió per la vida i el destí del meu poble.»¹⁵ Amb aquestes paraules, tan humils i tan crues, ens explicava Joan Fuster qui era, què l'havia portat a ser així i quin era el seu llegat. En l'imaginari de Bertolt Brecht (1898-1956) formaria

13 FUSTER, *Indagacions i propostes*, p. 304.

14 VELASCO i GIBERT, *Llengua i emoció*, p. 95.

15 FUSTER, *Nosaltres, els valencians*, p. 21.

part d'aquells que va anomenar dins la història de la humanitat com «els imprescindibles».

La vida i el destí del seu poble era —i és— la vida i el destí del poble valencià, que indefugiblement forma part de la nació catalana: «Que sense el blau, la bandera valenciana és igual que la bandera catalana? No: no és que siga igual; és la mateixa. Com és el mateix l'idioma, i com són els mateixos els enfrontaments polítics que tenim pendants.» I en altres papers afegia «que el nostre cas específic no és idèntic al del Principat i al de les Illes i al de la Catalunya Nord, salta a la vista. [...] però qualsevol reivindicació valenciana i nacional possible passa pel camí d'uns Països Catalans convergents cadascun d'ells partint de la seua especificitat.» I encara aquesta: «per ser valencià, i acceptant la 'superstició' que els valencians, els mallorquins, som diferents, reclamo Ausiàs March, el Tirant, Corella, Roig, sor Villena i Bernat i Baldoví. Els mallorquins reclamarien Llull, Turmeda, i la resta, tots els Aguilons xuetes, i mil capellans, i Llorenç Villalonga, i tothom que ha vingut després. Com es pot ser català sense ser valencià i sense ser mallorquí, i viceversa? És un punt de partida.»¹⁶

Fuster ens deixarà ben clar una vegada i una altra que «un País Valencià

16 FUSTER, *Ara o mai*, p. 61.

Tesis doctorals escrites en català (curs 2007-2008, %)

Universitat Oberta de Catalunya	57,14
Universitat de Vic	50,00
Universitat Ramon Llull	36,00
Universitat Abat Oliva CEU	30,00
Universitat de Girona	29,00
Universitat de les Illes Balears	27,90
Universitat Autònoma de Barcelona	25,50
Universitat de Lleida	17,20
Universitat Rovira i Virgili	14,00
Universitat Internacional de Catalunya	12,50
Universitat Pompeu Fabra	12,40
Universitat Politècnica de Catalunya	6,61
Universitat Jaume I*	5,45

* Referit al període 1992-2008

Font: APARICI i CASTELLÓ, *Els usos lingüístics a les universitats públiques valencianes*, p. 27.

aïllat és una utopia i seria una traïció a la seva pròpia essència. Des de Salses a Guardamar, de Maó a Fraga, som un poble: un sol poble. Cada un dels nostres països n'és un fragment: o millor, un membre. La història i la geografia —la societat particular que formem—

ens dóna una fisonomia matisada i complementària, i el conjunt té, i en un moment de plenitud normal el tindria en admirable justesa, un perfecte equilibri en tots els ordres de la vida col·lectiva. Els Països Catalans no són solament un petit tros d'humanitat que

>> El procés de substitució lingüística,
a tots els Països Catalans, no només no s'ha aturat
sinó que ara s'està accelerant

Taula 08

Idioma de les publicacions de les universitats del País Valencià (2008, %)

	Valencià	Castellà	Anglès	Altres
Universitat d'Alacant	7,80	66,60	23,10	2,30
Universitat de València	14,00	72,20	13,00	0,80
Universitat Jaume I	9,30	66,60	23,10	0,90
Universitat Politècnica de València	6,50	74,80	17,80	0,90
Universitat Miguel Hernández	1,70	70,20	28,10	–

Font: APARICI i CASTELLÓ, *Els usos lingüístics a les universitats públiques valencianes*, p. 106.

parla una mateixa llengua. Són això, evidentment: però el fet de parlar una llengua, la mateixa, és el resultat d'una altra unitat anterior i origen de nous llaços d'unitat.» Aquesta és la clau de volta, i continuarà Fuster: «El jacobinisme al·ludit, tant com fomentador de la histèria provincialista, ho és també del regionalisme ultrancer. Hi ha un interès explícit a dividir-nos com a valencians, i a dividir-nos com a catalans. És una forma de reduir-nos a la més inflexible inermitat.»¹⁷

Posaré un exemple que trobe suficientment clarificador i que, essent es-

trictament lingüístic, serveix de metàfora per a tot ordre nacional. En català tenim una nítida diferenciació de les parts del dia —de llum— a mesura que avancen les franges horàries solars, que queda estructurada així: «matinada» / «matí» / «migdia» / «vesprada» / «vespre». Aquesta seqüència —no és l'única, evidentment— ha patit deformacions per la castellanització, de tal manera que, actualment els valencians hem perdut el terme «vespre» i ho hem resolt allargant el terme «vesprada» per cobrir el buit. Per contra els catalans estrictes han perdut el terme «vesprada» i ho han resolt introduint el barbarisme «tarda». Són opcions vàlides, o necessàries si voleu... i fan que continuem parlant la

llengua, però no deixa de ser una seqüència mutilada. La perfecció la tenim quan unim tot el puzzle. Quan mirem la nació completa, la llengua, la conceptualització al món, és completa. Els Països Catalans serien una gran potència d'Europa en tots els ordres. El Principat de Catalunya o el País Valencià per separat... serien un país més. Hi ha qui es conforma en poc, o pitjor; en el que l'enemic li ha fet creure. Com diria Fuster, qui vulga entendre que entenga.

Si perdem la llengua catalana però arribem a independitzar-nos de l'Estat espanyol serà un mal temporalment suportable, entre d'altres coses perquè sempre podríem recuperar-la —mirem el cas d'Israel i l'hebreu; però si se'ns

17 FUSTER, *Contra el nacionalisme espanyol*, p. 163.

Internet és un cas d'èxit per a la llengua catalana ja que forma part del grup considerat llengües globals: entre les 20 primeres de Google

mor el català i no som un país independent, la magnitud de la tragèdia és tan inabastable que només en les paraules de Fuster —novament— ho podem arribar a entendre: «No hi ha cap alternativa contra aquesta sinistra maquinació de l'unitarisme espanyolista, si no és una represa àmplia de l'autoconsciència més elemental. I de Salses a Maó, i de Fraga a Elx, i d'on siga on siga, la reclamació del català com a idioma 'normal' ha de ser terminant. [...] i si no empenyem no ens faran cas. Hem d'exigir el català com a llengua pròpia dels catalans, amb tots els efectius culturals, administratius, polítics. I no solament al Principat. Ha de ser a tota l'àrea lingüística. En tot cas, si els catalans, els catalanoparlants, dimitem de parlar en català, el saldo serà tenebrós. Ens convertirem en què? No en espanyols, perquè ja ho érem per definició jurídica, molt abans. En què?».¹⁸

L'hivern de 2008, en el número 3 d'aquesta mateixa revista, s'entrevistava Josep Maria Terricabras que, lúcid com sempre, ens aportava una nova perspectiva entre els opòsits «súbdit» / «ciudadà», en desvincular conceptualment ciutadania del poder adquisitiu. «Ara pots trobar una persona que guanyi 3.000 euros al mes, que no es pas poqueta cosa, es canvia de cotxe cada tres

dies i se'n va esquiar a Baqueira-Beret, i té ànima de súbdit. Diu 'no, és que jo, participar, no; ja em diran què he de fer'. En canvi, és ànima de ciudadà, aquell que a l'atur és una persona crítica, és una persona autocrítica, és una persona que aporta coses, que s'associa, que batalla, que lluita».¹⁹ I en la mesura que tinguem menys súbdits i més ciutadans, tindrem més ciutadans dels Països Catalans perquè prendran consciència que l'Estat espanyol ens furta la cartera, ai!, i l'ànima. Prendran consciència de la injustícia històrica —orquestrada— que patim. Veuran que la història de l'Estat espanyol envers altres pobles al llarg de la història hauria de repugnar qualsevol demòcrata. I guanyar ciutadans dels Països Catalans és engreixar la gernació que ha de fer el pas per aconseguir la independència.

«Qui paga mana? La història i l'experiència de cada dia demostren, almenys, que qui mana cobra. Manar és cobrar entre altres coses»²⁰

1. L'ús del català —no la consciència de l'ús— és igual a tots els Països Catalans. Igual de fotut.

2. El procés de substitució lingüística, a tots els Països Catalans, no només no s'ha aturat sinó que ara s'està accelerant i cal prendre consciència del fet.
3. És possible salvar la llengua amb un esforç col·lectiu i organitzat. Internet, per exemple, com afirma Vicent Partal (1960) és un cas d'èxit per a la llengua catalana ja que forma part del grup considerat llengües globals: entre les 20 primeres de Google. Ens complau saber que Netscape reconeix que l'ús del català a la xarxa és superior a la mitjana mundial. Grans empreses multinacionals i diverses administracions a nivell mundial tradueixen les seves webs al català, perquè es guien pels indicadors de la xarxa, sense importar-los si són d'estats independents o si en són molts: si estan ben situats a la xarxa són importants i els seus parlants són potencials clients qualificats; citem per exemple l'Ajuntament d'Hamburg o American Airlines.²¹ Tot això és possible per l'ús dels internautes i la gran producció de la societat catalana, així com per aportacions tan valuoses com les de Lluís de Yzaguirre que va

18 FUSTER, *Contra el nacionalisme espanyol*, p. 371.

19 TERRICABRAS, «Si no tenim ciutadans independents, serà difícil tenir un país independent», p. 128.

20 FUSTER, *Indagacions i propostes*.

21 Ponències de la XV Jornada de Sociolingüística d'Alcoi, *El valencià en l'era digital*, 2010.

» Una Catalunya independent seria tan irresponsable de perdre el mercat catalanoparlant del País Valencià i les Illes?

crear l'algoritme del català.²² Però, no obstant tot això, pot ser que l'esforç siga menor si primer ens independitzem i després legislem sobre els usos de les llengües als Països Catalans.

4. Si Catalunya s'independitza sense el País Valencià, i ara més que mai és possible, cometria un error de magnitud incalculable si deixa que es perda la llengua al País Valencià. Parafrasejant novament Fuster, el saldo —també per a Catalunya— seria tenebrós. No només perquè les dimensions lingüístiques del Principat no són per tirar coets, sinó perquè la riquesa present i futura —deixem ara les glòries passades— que fa créixer qualsevol llengua —la màxima expressió cultural i identitària— ve sempre de qualsevol racó d'aquell univers. Qui seria tan boig d'automutilar-se d'aquesta manera? Però hi ha més: una Catalunya independent, amb el seu mercat —en català— de qualsevol producte, des dels audiovisuals fins als literaris, passant pels vins o l'oferta universitària, se-

ria tan irresponsable de perdre el mercat catalanoparlant del País Valencià i les Illes?

I per cloure la tesi en paraules de Fuster: «Mentre el problema de València no serà considerat pels catalans estrictes com un problema llur, i com un problema rigorosament nacional —des dels punts de mira econòmic, polític i cultural—, el catalanisme no deixarà d'ésser un moviment fracassat en potència.»²³ ◀

22 L'algoritme català permet realitzar consultes en qualsevol cercador d'Internet obtenint com a resultat només pàgines escrites en català. La fórmula és la següent +() +és+ (dels quan què) i funciona substituint el primer parèntesi per la paraula que es vol buscar i eliminant el segon.

23 FUSTER, *Contra el nacionalisme espanyol*, p. 12.

MÉS INFORMACIÓ

AA.DD. *Política i planificació lingüística a la UE*. Eivissa: Editorial Mediterrània, 2006.

ALEMANY, Rafael (ed.). *Els processos de normalització lingüística a l'Estat espanyol actual*. Benidorm: Ajuntament de Benidorm–Universitat d'Alacant, 1988.

APARICI, Artur i CASTELLÓ, Rafael (dirs.). *Els usos lingüístics a les universitats públiques valencianes*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2011.

BORJA, Joan. *Els aforismes de Joan Fuster: viatge a un univers literari*. Alacant: Institut de Cultura Juan Gil-Albert, 1996.

FERRER i GIRONÈS, Francesc. *La persecució política de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62, 1993.

FUSTER, Joan. *Nosaltres, els valencians*. Barcelona: Edicions 62, 1984. Primera edició, 1962.

FUSTER, Joan. *Ara o mai*. València: Eliseu Climent, 1981.

FUSTER, Joan. *Indagacions i propostes*. Barcelona: Edicions 62, 1991.

FUSTER, Joan. *Contra el nacionalisme espanyol*. Barcelona: Curial, 1994.

FUSTER, Joan. *Breviari cívic*. Barcelona: Edicions 62, 2001.

MOLLÀ, Toni, *Manual de Sociolingüística*. Alzira: Editorial Bromera, 2002.

Ponències de la XV Jornada de Sociolingüística d'Alcoi, *El valencià en l'era digital*, 2010.

ROS, Honorat (coor.). *Llibre Blanc de l'Ús del Valencià* (I). València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2005.

TERRICABRAS, Josep Maria. «Si no tenim ciutadans independents, serà difícil tenir un país independent». A *Eines per a l'esquerra nacional*, Fundació Josep Irla, 2008, núm. 3, p. 119-128.

VELASCO Àngel i GIBERT, Quim. *Llengua i emoció*. Lleida: Pagès Editors, 2012.